

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ.Π.ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 25 του Σεπτεμβρίου 1908

ΓΡΑΦΕΙΑ: 'Οδός Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 168

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

ΚΑΠΙΟΣ. Πώς θα σωθεί το Ρωμαϊκό—Καινούριο Εκπαιδευτικό σύστημα—Λευτεριά και 'Ανάσταση.

Μ. Δ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ. Νετζιμπέ (τέλος).
ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ. Έλα να πάμε στο γυαλό (συνέχεια).

Η ΑΡΟΔΑΦΝΟΥΣΑ. 'Ο γυναικόκοσμος — 'Αληθινά πορτραίτα.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ. Δημοσιεύματα — α. Παπαδ. Κεραμέως, διορθώσεις εις το ανάκλυμα της Κωστατινοπόλεως κτλ.

ΙΗΣΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ. Τα Τέμπη.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Ειρήνη Δεσφινού. Λέαντρος Κ. Παλαμάς. 'Αντρέας Βρανάς. Περιλήψεις 'Ασέτας.

Δ. Π. Τ. Φαινόμενα και πράγματα (Μιά δήλωση της γ. Ραγινού — 'Η χ ε ρ α του 'Υπουργού — 'Υπουργείο ως είδος γραφείο Κούκ — Συκοφαντικά δειγμάτια — 'Η απόφαση τῶν δασκάλων — Γαϊτάνος και Σία).

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

Ο ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗΣ

(Δίγα κομμάτια)

27

«'Ο θάνατος!» γροικήθηκε φωνή γιομάτη τρόμο. Και τα βουνά αντιλάλησαν τρικυμιστά, τι ακούσαν. Οι κάμποι νοιώσαν βραδιά στα πλάχιν' άντριχίλα. Στα δάση και στις λαγκυδιές βουδή γαλήνη απλώθη. 'Ο μακροπρόσωπος άητός φωνή στριγγιάν άφίνει. Και τα όρνια στὰ κατάρρευχα κοπαδιαστά μουλόνουν. «'Ο θάνατος!» θρηνολογάει κ' η Φύση άνταριασμένη. Και με τοῦ άνέμου τήν όρμη διαβαίνει ο καθαλάρης. 'Ο μαύρος, που όλα πίσω του σά σκιάθους του τὰ σέρνει. Μά ο νιός ο λεβεντόκορμος με τήν ψυχή γιομάτη. Στο δρόμο έστάθη άκίνητος για πάλεμα φρασμένος... Κ' ήσουν εσύ, που τοῦδωσες τή δύναμή του 'Αγάπη! Κι ο θάνατος προσπέρασε πίσω να ιδή δειλιάζει, Κι όλο γροικῇ στὸ διάβα του τὸ πρόσχαρο τραγούδι: «'Αγίτη, ποιος σε νίκησε να νικηθῇς και τώρα; «Δόξα σ' εσέν' ακούραστη τῆς Ζήσης θεμελιώτοια!»

29

Τ' αὐτὲ στηλώνω και γροικῶ λεβέντικο τραγούδι, Που σὲν πλημμύρ' αποθυμιῶς μέσα στη Φύση ράσσει. Κι αναταράζει σάβαθα λαγυτῆρες κοιμισμένες. 'Ο τῆς καρδιάς τρικύμισμα κ' εὐτυχισμέ γιομάτει. Σὰ στρατοκόποι ακούραστοι κι όλοι χαρὰ και γέλιο. Περνῶτε κι ανασταίνετε με τήν πνοή σας μόνο. Τὸ παραμένο λογισμό στὸ σύφλογο τοῦ πόθου. Δὲ σου βραίνει τήν ψυχή, λεβεντοσύνη, ο θρήνος. Μόν' όμορφη-κι άτάραχη τῇ λευτεριά τῆς Ζήσης. Στεριώνεις μέσα σου και λὰς με πρόσχαρο τραγούδι,

Πὼς κίθησες βασίλισσα στὸ θρόνο τῆς 'Αγάπης. Και τῆς λαμπρόφωτης Ζωῆς τῇ χάρι γύρω απλώνεις.

35

Μόνος κι ἄν εἶμαι, ολάκερος ζῇ στὴν ψυχή μου κόσμος, Γιατί δὲν εἶμαι ο μισερὸς άπαρνηστῆς τῆς Ζήσης. 'Απ' τῇ δροσιά που άθόρυβα και προσχαρὰ σταλάζει. 'Ως στοῦ κυμάτου τὸ βουητό, που σκάζει ἀπὰ στὸ βράχο, Κι ἀπ' τὸ γλυκοκελάδισμα τοῦ ἀηδονιού στὸ δάσο. 'Ως στὸ πικρὸ τὸ θρηνητὸ τῆς άρφνης παιδούλας. 'Ολα τάκούγω που μου λέν, Ζωή, τίς όμορφίες σου. Καί μου ξανάφτουσε βραδιά τῆς γνῶσης τῇ λαχτάρα. Κι όταν τὸ μάτι άθάμπωτο πέρα και γύρω ρίχνω, 'Ο,τι θεωρῶ άτρικύμιστο τὸ νοῦ μου δὲν όφινει:

Μοῖρες ανθρώπων, και καημοί ψυχῶν, και παρακάλια. Τρισεύγενα, και θρηνητὰ σὲ θύμησες θλιμμένες, Κι άντιπεγγίσματα όμορφιάς, και πόλεμοι τοῦ Λόγου, Κι άγρυπνα μίσση, κι όνειρα τρισεθμέλης 'Αγάπης, Και νιότης ξεφαντώματα, και λύπες καρδιολυῶτρες, 'Ολα σὲν ἔνα γίνονται σ' ἑῶ ρυθμὸ δεμένα. Και μες στὸ νοῦ χαράζουνε τὸ νόμο τῆς Ζωῆς μας, Φέρνοντας τῆς 'Αγάπης τῆς τὰ ζηλεμένα πλούτια. Μόνος δὲν εἶμαι: μέσα μου κλειῶ τῆς Ζωῆς τῇ δοξα. Κι άνιστορῶντας πάντοτε τήν πλάστρα δύναμή σου. Μπαίνω μες στὴν ολόφωτη τήν έκκλησίά σου, ω Χτίστη, Σὲν ταπεινὸς προσκυνητῆς να σε δοξολογήσω, Γιατί δὲν εἶμαι ο μισερὸς άπαρνηστῆς τῆς Ζήσης.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΑΡΕΤΑΣ

ΠΩΣ ΘΑ ΣΩΘΕΙ ΤΟ ΡΩΜΑΙ'ΙΚΟ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΛΕΥΤΕΡΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΑΣΗ

Εἶνε πλὴν βεβαιωμένο και παρατηρημένο ἀπὸ ὅσα ἐπάθκαμε και ἀπὸ τῇ σημερινῇ κατάστασι τῆς χώρας, ὅτι αἰτία τῆς συμφορῆς και δυστυχίᾶς μας εἶπαν ο μεγάλος ζήλος που ἔδειξαν για τὸν Κλασικισμό οί Κυβερνήτες μας και οί γραμματισμένοι τοῦ τόπου ἀπὸ τὸν καιρὸ που λευτερώθηκε τὸ Βασίλειο ὡς τὰ σήμερα. Γιατί ο μεγάλος μας αὐτὸς ἐθνουσιαστὴς και ζήλος μᾶς ἔκαμε ν' ἀλησμονήσουμε τὸ σπουδαιότερο που χρειάζεται σ' ἑνα Νέο Βασίλειον, δηλαδή θεμελιώμα σὲ Πρακτικὸ και γερὸ 'Εκπαιδ. Σύστημα, ἀλλὰ μᾶς ἔκαμε αὐτὴ ἡ μεγάλη μας ἁγάπη στὸν Κλασικισμό νὰ ξεκλίνουμε ἀπὸ τὸν ἴσιο δρόμο, που ἔπρεπε νὰ πάρουμε για νὰ καταλάβουμε στ' ἀλήθεια λευτεριά και για ν' ἀναστηθῇ τὸ 'Εθνος μὴ για πάντα.

Μὰ για κακὴ μας τύχη ο πρῶτος Κυβερνήτης μας ο Καποδίστριας, που εἶχε ἀρχίσει νὰ θεμελιώνη τὸ Νέο Κράτος με τέτοιες πρακτικὲς ιδέες και με γερὰ θεμέλια, σκοτώθηκε. 'Απὸ τότες πήραμε πλὴν τὸν κατήφορο και μολοντί κάποιοι προσπῆθσαν λιγάκι αὐτὸ νὰ κάμουν πρακτικὸ και ωφέλιμο στὸν Τόπο, πῆγε ἡ ἐργασία των στὰ χαμένα, γιατί τὸ Ρωμαϊκὸ εἶχε πλὴν βυθισθῇ και πνιγῇ στὰ φαντασμένα όνειρα και στίς κούφιας ἐλπίδες τοῦ Κλασικισμοῦ, για νὰ φτάση στὸ σημερινὸ λυπητερὸ σημεῖο. Εἶνε ξακριδωμένο ὅτι ἡ καλοζώηση και ἡ εὐτυχία ἑνὸς Λαοῦ εἶνε και οί λόγοι τῆς προόδου του. 'Οντας σ' ἑνα Βασίλειο οί ἄνθρωποι δουλεύουν κάθε τέχνη κ' ἐπιστήμη, κι ὁ Λαὸς του ἀνατρέφεται και παιδεύεται με πρακτικὸ και τέλειο 'Εκπαιδ. σύστημα, όταν καλοπερνᾷ κι εὐτυγχίζει, αὐτὸ τὸ

Βασίλειο πάντα προοδεύει και ὄχι μονάχα στὰ γράμματα και στὴ φιλοσοφία μὴ και στίς τέχνες, στίς ἐπιστήμες, στὸ ἐμπόριο, στὴ βιομηχανική και σὲ κάθε ἄλλο κλάδο (*). 'Ενῶ στὰ Κράτη που οί ἄνθρωποι εἶνε ξεπασμένοι, που ἔμαθαν στὴν τεμπελιά, που στηρίζονται σὲ παλιές δοξές και παλιὰ μεγαλεῖα (Κοίταξτε 'Ισπανία, 'Ιταλία, 'Ελλάδα) ἐκεῖ θὰ βασιλεύει πάντα πτώχεια, πείνα, κακομοιριά, ληστείες, κλεψιές, λαϊκὲς ἐξέγερσεις και ἀναρχία. Τὸ 'Εκπαιδευτικὸ ζήτημα ἑνὸς τόπου εἶνε ἡ καταστροφή του ἢ ο γλυτωμός του. 'Αν ἑνας τόπος ἔχει γερὸ και πρακτικὸ 'Εκπαιδ. σύστημα, ἑνα σύστημα ἁρμονικὸ και ὁμοιο, που ὅλοι οί κλάδοι και τὰ νεύρα τῆς ζωῆς τῆς Χώρας νὰ μεγαλώνουν ἰσοδύναμα, που κάθε τι νὰ βαδίζει με τὸν τρόπο του και με τὸν σκοπὸ του, τότες αὐτὸ τὸ Κράτος θὰ εἶνε εὐτυχισμένο και πάντα στὸν ἀγῶνα των 'Εθνῶν θὰ κρατῇ τὴν πρώτη θέση. 'Αν ὅμως ἑνα 'Εθνος δὲν φροντίζει νὰ ξεκοιμίσῃ και νὰ δώσῃ ζωὴ και σπρώξιμο σ' ὅλους τοὺς κλάδους που φέρνουν τὴν εὐτυχία και τὴν καλοπέραση, τὴ δόξα και τὸ μεγαλεῖο, μὰ πάντα προσπαθεῖ νὰ περιποιηθῇ τὰ Γράμματα ἢ τὴ Θερησκεία περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον κλάδο, τότε αὐτὸ τὸ 'Εθνος ἔτσι βαδίζοντας σβύνεται και σιγά, σιγά χάνεται. 'Ολοι σας βέβαια θὰ ξέρετε τὴν τρομερὴ ζημία που ἔφεραν στὸν πολιτισμὸ τὰ ἄπειρα Μοναστήρια τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ὅλοι σας βέβαια θὰ ξέρετε τὴ μεγάλη πληγή

(*) Τοῦτο τὸ εἶδαμε στὴν 'Αθήνα με τὸν Περικλῆ και στὴ Ρώμη με τὸν 'Αδριανὸ.

που άνοιξε στο Έθνος ο λογιωτατισμός της Κωσταντινούπολης στην εποχή των τελευταίων Αυτοκρατορών.

Έτσι κ' έμεις την πάθαμε, σά λευτερωθήκαμε από τους Τούρκους. Άντίς ν' αφήσουμε ήσυχα τὰ κόκκαλα τὰ εύλογημένα των παλιών μας, τὰ έργα των πατέρων μας, τ' άντραγαθήματα και τις παλληκαριές των και νά κοιτάζουμε πώς κ' έμεις θά φανούμε άληθινοί κι' άξιοι άπόγονοί τους με τὰ έργατά μας και με τή δουλειά μας, φροντίσαμε νά κάμουμε τὸ ενάντιο, δηλαδή νά ζήσουμε σέ βάρος της μεγάλης προγονικής μας Δόξας και κάθε μέρα νά χορταίνουμε και νά μεγαλώνουμε με φανταστικά όνειρατα, με κούφιας ελπίδες και με άγέρα.

Τότες που λευτερωθήκαμε, που τό Έθνος εΐταν τσακισμένο-άπό τόσους άγώνες και τόσα μαρτύρια, που ύπόφερεν άπό τόση πείνα, που έλοϋθε βασιλέες άμαθια και έρημιά, κι' άναρχία, που ο άπολίτευτος κατακτητής είχε σπείρει στην Έθνική μας ζωή τόσα και τόσα ελαττώματα. Άντίς τότε λέω πρώτα, πρώτα νά φροντίσουμε νά εξημερώσουμε και νά μορφώσουμε τὸ Λαό μ' ένα τέλειο Έκπαιδ. Σύστημα, άντίς νά φροντίσουμε νά διορθώσουμε τὸ οικονομικό ζήτημα με τὸ νά αύξήσουμε τὰ εργατικά χέρια της χώρας, θελήσαμε «Νά διδάζουμε τὸ Λαό στην άκματοσύνη, δηλαδή προσπαθήσαμε νά συνηθίσουμε τὸ Ρωμιό (όπου δά και τὸ πιτύχαμε) στην τεμπελιά και τὸν κάμαμε νά μισήσῃ σὰ καλὰ καθε έργο και δουλειά». Έχοντας λοιπόν στη μύτη μας τή Δόξα και τὸ μεγαλειό των παλιών μας και τρέφοντας τήν καρδιά μας με τέτοια όνειρατα και τέτοιες ελπίδες, θελήσαμε στὸ Νέο και Άκάματω Βασίλειο νά φέρουμε μπρός τὸν Όμηρο, τὸ Θουκυδίδη και τὸν Αίσχινη, γιά ν' άποδείξουμε βεβαια με τούτο πὸς εΐμαστε Έλληνες. Έπειτα γιά νά συνεχίσουμε τὸ προγονικό μεγαλειό μας έφροντίσαμε καθε νέον άπόγονον (ας εΐταν και κούτσουρο) κανενός που εργάστηκε κ' έκαμε τὸ καθίκον του λευτερώνοντας τήν Πατρίδα του νά τὸν βάλουμε στὸ Στρατό ή στὸ Ναυτικό (έτσι άρχισε ή Στρατοκρατία στὸ Ρωμαϊκό) ή νά τὸν ρίξουμε στην πολιτική (έτσι άρχισε στὸ Ρωμαϊκό ή βουλευτοκρατία και ή βρωμοπολιτική) ή νά τοϋ δώσουμε καμμιά ψηλή θέση (έτσι άρχισε ή πληγή της ύπαλληλίας) και όλα τὰ άλλα, ως πήγαιναν τοϋ χαμοϋ. Και ή λαϊκή παιδεία, κι' άνατροφή και ή πρακτική μόρφωση της Χώρας, που αὐτὰ θά άναίσταναν άλήθεια τὸ Έθνος λησμονήθηκαν. Και τὸ λαό που άρχιζαν νά τὸν μαχοϋν με τούς φόρους οϋτε τὸν συλλογίστηκαν.

Με τις λαμπρές τοϋτες Έθνικές ιδέες άρχισαν νά συσταίνον δώ κ' εκεί λίγα σχολεία, σά φυλακίες, με δασκάλους ζυλωσχίστες γιά νά μορφώσουν τὸν άγράφματον και άμόρφωτον λαόν τοϋ Βασιλείου κ' έπειτα γιά νά δοξαστῇ ο Κλασικισμός έφτιασαν Έλλην. σχολεία, Γυμνάσια και Ένα Πανεπιστήμιο. Και τώρα μπρός στὸ έργο. Έμπρός ή Άναγέννηση.

Καθώς ξέρετε άπό τούς παλιούς χρόνους και σήμερα ακόμη ή Έλληνική φυλή εΐνε περηφάνη, φιλότιμη, ενεργητική και πάντα διψάει Δόξα. (ο) Έλληνες γιά τή δόξα όλα τὰ κλωτσάει. Κανενός Ρωμιού δέν θά τοϋ βγῇ ποτέ άπό τὸ μυαλό οτι ή Κωσταντινούπολη δέ θά γενῇ Έλλην. χώρα ή ή Ήπειρος ή ή Μακεδονία. Αὐτὸ ο Ρωμιός; τ' άποδείχνει καθε μέρα με τὸν Πατριωτισμό του και ἄν τώρα θαμάζουμε τὸν πατριωτισμό των Γιαπωνέζων, ακόμη πρέπει πολϋ περισσότερο των Ρωμιών. Αὐτὸ τὸ φιλότιμο, αὐτὴ ή περηφάνια τοϋ Ρωμιού, εΐνε ή δύναμη της Έλλην. φυλῆς. Ο Ρωμιός άπό φυσικό

εΐνε καλός, έξυπνος, πατριώτης όσο θέλεις, λεβέντης, παλληκαρι, μὰ δέν έχει ένα τὸ καλύτερο. Τοϋ λείπει ο καλός Καπετάνιος, ο καλός Τιμονιέρης. Δός του έναν καλό Καπετάνιο κ' οϋτός θά σοϋ κάμη θάματα. Τοϋτο τὸ χάρισμα της Έλλην. φυλῆς τὸ εΐδαμε και στην παλιά εποχή και στὸν μεσανὸ αἰώνα και στην Έπανάσταση. Λείπει λοιπόν ο καλός Τιμονιέρης, μὰ και νά βρεθῇ τώρα θά τοϋ εΐνε πολϋ δύσκολο κάτι καλό νά κάμη. Γιατί θά χαθῇ, θά σβυστῇ (νά ο Τρικούνης, Κουμουνοϋρος) ή θά μπλεχθῇ μέσα σ' αὐτὴ τή λάσπη, σ' αὐτὸ τὸ βούρκο, σ' αὐτὸ τὸν άγριο πόλεμο των παθών. Χρειάζεται ένας μεγάλος σεισμός, γιά νά φτιαστῇ νέα Χώρα, χρειάζεται μιὰ μεγάλη φουρτούνα γιά νά φτιαστῇ τὸ καινούργιο καράβι, μιὰ φυσική μεταρρύθμιση σέ όλα πέρα-πέρα, γιά νά φέρῃ κατόπι τή γαλήνη και τὸν ήσυχο συλλογισμό.

Εΐνε τώρα τόσα και τόσα χρόνια που προσπαθούμε νά διορθώσουμε τήν κακομοιριά μας και τήν Έθνική συφορά μας με μπαλώματα και καμώματα της ώρας. Μὰ τοϋ κάκου κοπιάζουμε, γιατί αὐτὰ εύκολα σπαζουν και λίγο κρατοϋν. Θέλουμε λ. γ. νά φτιάσουμε στρατό και ναυτικό με μπαλώματα, διοίκηση με μπαλώματα, εκπαίδευση με μπαλώματα, ένῳ όλοι ξέρουμε οτι τὰ μπαλώματα δέν έχουν κανένα τελικό σκοπό, καμμιά τελική ιδέα. Έμεις τώρα χρειάζομαστε νέα θεμέλια, θέλουμε και μὰς χρειάζεται νέα ζωή. Πρέπει και εΐνε ώρα νά πετάξουμε μακριά μας τις παλιές μας άμαρτίες και τὰ άπειρα λάθη που κάμαμε άπό τή μέρα που λευτερωθήκαμε ως τὰ σήμερα. Ας πνε αὐτὰ χαμένα δέν πειράζει. Ας πνε χαμένα και τὸ χρέονα λευτεριῆς. Δέν πειράζει. Μονάχα νά βάλουμε τώρα γνώση. Καλλίον άργά παρὰ ποτέ.

Αν στην εποχή που λευτερωθήκαμε έφτιαχναμε σιγά, σιγά, άντίς Έλλην. σχολεία και Γυμνάσια, δώδεκα Ναυτικές κ' Έμπορικές σχολές, πενήντα έως εκατὸ γεωργικούς σταθμούς, δυό Γεωργικές σχολές, δυό καλὰ και τέλεια Διδασκαλεΐα με τέσσερεις τάξεις, που νά μορφώνονται δασκάλοι με πραχτικές γνώσεις, ἄν έφτιαχναμε σιγά, σιγά σ' όλες τις επαρχίες επαγγελματικές και χειροτεχνικές σχολές, ἄν γινόντανε δυό σχολεία που νά βγαίνουν βιομήχανοι, δυό τέλεια Πολυτεχνεία, σάν της Έλβετίας, και διάφοροι σκοπευτικοί σύλλογοι μ' ένα γερό σώμα χωροφυλακής και τελωνοφυλακής, τὰ δέ Έλλην. σχολεία έγενόνταν νοϋλα, τὰ Γυμνάσια πέντε σ' όλο τὸ Κράτος και τὸ Πανεπιστήμιο τέλειο γιά έπιστήμονες ή φιλόσοφους, μὰ τήν αλήθεια, και ή Έλλάδα θά γινόνταν Έλβετία, και ή Ήπειρος, Μακεδονία και τὰ άλλα σκληρωμένα μέρη Έλληνικά. Καθώς εΐδατε πολλὰ ἄν θά έχρειάζόντανε γιά νά γενῇ ή Έλλάδα Έλβετία και μολοντούτο ένα πνεμα πρακτικό σάν τὸ Καποδίστρια θά τάκανε όλα αὐτὰ σιγά, σιγά. Γιά κακή μας όμως τύχη καθὼς έλεγα παραπάνω πήραμε τὸ δρόμο της παλληκαριῆς και της τεμπελιάς και άντίς νά στηριχτοϋμε σ' ένα πραχτικό Έκπαιδευτικό σύστημα ριχτήκαμε όλοι στὸ Λογιωτατισμό και στὸν Κλασικισμό συνηθισαντες έτσι σιγά, σιγά νά μελετάμε τὰ βιβλία των άρχαίων καθισμένοι στὸ σκαϋνί, παρὰ νά ιδρώνουμε και νά κοπιάζουμε με τήν τιμημένη εργασία των χεριών μας. Γιά τούτο όλοι οί Ρωμιοί, σάν άρχισε ο Κλασικισμός νά παίρνῃ τή φόρα του και ν' άνέβῃ, άναστατώθηκαν και όλη ή νεολαία τοϋ τόπου, ή ζωή και ή δύναμη της Χώρας, έρρίχτηκαν σάν σφῆκες στὰ Έλλην. σχολεία, στὰ Γυμνάσια και στὸ Πανεπιστήμιο. Και με τούτο τί βγήκε; Τί καλό γίνηκε; Νά λοιπόν, άκούστε τί έγίνηκε. Τὸ Πανεπιστήμιο ένῳ στην άρχή γίνηκε κτίριο Έκπαιδευτικό, σιγά σιγά άρχισε νά γίνεται

ένα μεγάλο Καμίνι και κάθε χρόνο νά βγάζῃ χιλιάδα τοϋβλα και κεραμΐδια, δηλαδή γιατρούς, δικηγόρους, καθηγητάδες, θεολόγους και ό,τι άλλο θέλετε. Στην άρχή οί δουλειές τοϋ Καμινιού πήγαιναν σὰ καλὰ και τὰ έμπορεύματα είχαν κάποια αξία και πέραση μὰ σιγά, σιγά άρχισαν νά μὴν άξίζουν και νά ξεπέφτῃ ή τιμή τους, γιατί πλῆθαιναν στην κοινωνία. Ήθε λοιπόν ώρα και στιγμή νά μὴ περνοϋν και τόσο στην άγορά. Λοιπόν τώρα τ' εΐνε νά γενῇ, τζάνουμ, τί νά κάμουμε λοιπόν; Νά κλειστῇ τὸ Πανεπιστήμιο γιά λίγο καιρό, Θεός νά φυλάξῃ, οϋτε νά μὴ τὸ λείμ. Τότε τί θά γινόντανε ή γλαυκάπους Αθηνά. ο Κερδῶς Έρμῆς και ο Θεός Πᾶν; Θά σκωνόντανε νά μὰς πνίζουν. Τότε ως σκεφτοϋμε νά βρούμε κανένα άλλο τρόπο γιατρῆς.

Εγινε λοιπόν σκέψη και συμβούλιο και κει που σκεφτόντανε όλοι κοιτάζανε τή μύτη τους και άχ: τὰ χέρια τους. Λοιπόν γιά νά μὴ τὰ πολυλογούμε αποφασίστηκε γιά Σωτήριο μέσα τὸ παρακράτημα. Καλὰ και ώραία, μὰ ποιός θά πάρῃ σέ βάρος του αὐτὴ τήν παρακράτηση; Και ποιός άλλος εΐταν καταλληλός παρὰ ή δύστυχη Πατρίδα; Όραϊα. Αρχίζει λοιπόν και ή δουλειά.

Νούμερο Ας — Κύριε (τὰ όνόματα τὰ καταλαβαίνετε), τὸ παιδί μου εΐνε γιατρός και έπειδὴ δέν ώφελεΐται άπό τήν έπιστήμη του οϋτε γιά νά τρώῃ θέλω νά τοϋ δώσῃ καμμιά θέση.

— Καλὰ. Αφοϋ έχει τοϋ Πανεπιστημίου διπλώμα θά φροντίσω νά διορισθῇ Γραμματέας τοϋ Τελωνείου.

Αλλός τώρα.

Νούμερο Β — Ε! κυρ Τζωρτζάκη, τὸ παιδί μου τέλειωσε δικηγόρος, μὰ ένα χρόνο τώρα με όλες τις σπουδές του και με τὸ διπλώμα του δέν έβγαλε λεπτὸ. Κρίμα τις χιλιάδες που ξόδευσα. Κάμε τρόπο, Τζωρτζάκη μου, γιά νά γλυτώσω νά διορισθῇ σέ καμμιά θέση.

— Μείνε ήσυχος, φίλε μου, θά τὸν διορίσω διαφυγντή στις Άλυκίες, εκεί θάχει και τυχερά.

Νούμερο Γ — Σιόρ Πίπη, φρόντισε τώρα τις διακοπές νά διορίσῃ σέ καμμιά θέση τὸν άναδεχτό σου. Γιά νάνε πεσημένο τὸ κόμμα μας, τρία χρόνια εΐνε βγαλμένος προλϋτης άπό τὸ Πανεπιστήμιο και μένει χωρίς θέση.

— Μείνε ήσυχος, κουμπάρε μου, θά προσπαθῶ νά βγάλω κανέναν άλλο σχολάρχη και θά τὸν διορίσω. Αὔριο θά δώσω σημείωση τοϋ Ίπουργοϋ.

Καθὼς βλέπετε τὸ παρακράτημα τοϋ Πανεπιστημίου τὸ φορτώθηκε στη ράχη τοϋ τὸ καημένο τὸ Βασίλειο και ή Έπιστήμη έξέπασε τρομερά, σάν τὸν τὸ Ναπολέονι.

Νούμερο Δ.—Περπατώντας στην πλατεία συναντῶ ένα φίλο μου τελειόφοιτο τοϋ Γυμνασίου. Εΐνε ο δύστυχος λιγάκι ρτωχός και δέν έχει χρήματα νά ξακολοθήσῃ τις σπουδές του.

— Πῶς, φίλε μου, ακόμη σιρᾶνι; Δέν εὔρεκες θέση;

— Όχι... Φαντάσου παιδεύομαι τώρα τρεῖς μήνες και δέν εὔρεκα πουθενά. Χθίς πήγα σ' έναν έμπορο. Τὸν παρακάλεσα νά με πάρῃ στην εργασία του, μὰ τοϋ κάκου. Εῖρε τις μοϋπε; Έγω δέν έχω άναγκη άπό τὸν Όμηρό σου και τὸν Πλάτωνα σου. Εῖρες μιὰ ξένη γλώσσα; Εῖρες λογιστική, πραχτική αριθμητική. ξερες νά βαστάς καταστιχα; Ε! λοιπόν σά δέν ξερες τέτοια, πήγαινε νά γενῇς έπιστήμονας. Αν εΐσουν μικρότερος θά σ' έπερνα γιά τὸ ταχυδρόμιο.

— Και τώρα τί θά κάμῃς;

— Θά ζητήσω θέση. Εΐνε τόσες θέσεις. Προσόντα έχω. Με ύποστηρίζει και ο Πρωθυπουργός.

— Καλά, ὦραϊχ. Γιά σου.

Καθὼς βλέπετε ὁ φίλος μου εἴτανε παρακρά-
τημα Γυμνασιακό. Μὰ τώρα θὰ λέτε μὲ τὸ νου σας
κι' ἂν εἶχε τὸν βουλευτὴ νὰ τὸν διορίσῃ τί θὰ
ἔκανε; Ὅ,τι κάνουν οἱ περισσώτεροι τελειόφοιτοι τοῦ
Γυμνασίου. Δηλαδή θὰ συριανᾷ ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς
τὸ βράδυ, θὰ καθαρίζει ὅλη μέρα τὰ νύχια του, θὰ
γράφῃ ποιήματα, κωμωδίες, δράματα (ὁ Κόντε
Κουρούπης, ὁ Κεχηναῖος, ἀπὸ τοῦτα ξέρουν) θὰ ἔχα-
ρτε μῦθους, θὰ μάθαινε μὲ τὸ καντάρι τὴν τεμπελιά,
θὰ τὸν ἔτρεφε τὸ σπῖτι καὶ πᾶρα μπρὸς ἡ κοινωνία.
Γιατὶ ἄλλη δουλειὰ δὲν θὰ ἔξερε νὰ κάμῃ καὶ θὰ
εἴταν ντροπὴ γιὰ ἓνα τελειόφοιτο τοῦ Γυμνασίου
ποῦ θρέφτηκε μὲ τὴν ἀμβροσίαν καὶ τὸ νέκταρ τῶν
«Ἑλλήνων Γραμμάτων».

Νούμερο Ερ. Καταβαίνω παρακάτω, δηλαδή
στὸ Ἑλληνικό.

Ἦξερα ἓνα νέο τσαγκαρόπουλο ποῦ μὲ τὴ
δουλειὰ του καὶ μὲ τὴν οἰκονομία του ζιούσε εὐτυ-
χισμένα. Μιὰ μέρα τὸν ξάνοιζα στὴ χώρα νὰ κρη-
τάρῃ στὸ χέρι βιβλία.

— Πῶς; ἔφηκες τὸ τσαγκαράδικο καὶ σπουδάζεις,
Γιάννη;

— Τί νὰ κάμω. Βαρέθηκα τὴν τέχνη μου καὶ
γράφτηκα στὸ Ἑλλήν. σχολεῖο, γιὰτὶ σὰ τελειώσω
μπορῶ νὰ γενῶ παπᾶς, γραμματοδιδάσκαλος ἢ τε-
λωνοφύλακας.

— Κακομοιριά σου καὶ συφορὰ σου, Γιάννη.
Πᾶει, ἔχῃθης.

Εἴταν καὶ τοῦτος ἓνα μικρὸ παρακράτημα τοῦ
Κλασικισμοῦ. Ἀπὸ τοῦτα λοιπὸν τὰ παραδείγματα
μπορεῖτε νὰ καταλάβετε πῶς σιγὰ, σιγὰ τὸ Ρω-
μαϊκὸ ἔφτασε στὴ σημερινὴ κατάστασι. Μπορεῖτε
ξάστερα νὰ καταλάβετε, γιὰτὶ ἔχουμε τόσους θεσο-
κυνηγούς, γιὰτὶ ἔχουμε τόσο ὑπαλληλία, γιὰτὶ ὁ-
λοῦθε βασιλεύει ἡ κλεψιά, γιὰτὶ ἔχουμε ἀσυνείδη-
τους ψευτογιατροὺς, ψευτοδικηγόρους, κλέφτες
φαρμακοποιούς καὶ σχολαστικούς καθηγητάδες. Σὰς
ρωτᾶω, κύριοι, πῶς θὰ ζήσῃ σήμερα ἓνας γιαντρός ἢ
δὲν εἶνε ἀσυνείδητος καὶ ληστής, ἀφοῦ χιλιάδες
εἶνε τέτοιοι; Πῶς ἓνας καθηγητὴς θὰ κάμῃ τὴ δου-
λειὰ του μὲ συνείδηση, ἀφοῦ γιὰ καθὲ θέσιν ἀναλο-
γῶνε 10; Καὶ ὅλα αὐτὰ ἔτρεφε ὁ κακὸς δρόμος
ποῦ πήραμε ἐξ ἀρχῆς δηλαδή τὸ δρόμο τοῦ ἀπόλυ-
του Κλασικισμοῦ. Καθε στραδὸς μπορεῖ νὰ δῇ καλὰ
καὶ καθὲ βουδὸς μπορεῖ νὰ φωνάξῃ ὅτι ὁ Κλασικι-
σμός στὴν Ἑλλάδα 100—200 ἔτομα ὠφέλησε,

ὅλο δὲ τὸ ἄλλο Ρωμαϊκὸ τὸ κατὰστρεψε. Ἀπὸ τὸν
Κλασικισμό ποιοὶ ἐπλούτισαν καὶ ἔκαμαν παλάτια,
καὶ ἔδωκαν προικιά καὶ καλοπερνοῦν καὶ ἔχουν στίς
Τράπεζες; Ποιοὶ ἄλλοι παρὰ οἱ ὑποστηρικτὲς του;
Ποιοὶ δὲ ἐφρούσκωσαν λόγια καὶ ἀέρα, πείνα καὶ
φτώχεια; Ποιοὶ ἄλλοι παρὰ οἱ ὑπόλοιποι Ρωμαῖοι;

Ἀκόμα ὁ σημερινὸς Κλασικισμὸς μπορῶ νὰ πῶ
ὅτι ἐξημίωσε πολὺ τὴν ἀληθινὴ σοφία τῶν ἀρχαίων
Ἑλλήνων, τὰ Γράμματα καὶ τίς τέχνες, καὶ ἂν ἄ-
λγθαια ἔλθῃ ὦρα ποῦ ὁ Κλασικισμός, δηλαδή ἡ σο-
φία καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων προγονῶν μας, ἀνεβῇ
στὸν ἄξιο Θρόνον του, πόσοι καὶ πόσοι, ποῦ μὲ ξένες
μύτες καὶ μὲ ξένα μυαλά κάνουν τώρα τοὺς Καθη-
γητάδες «τῶν Ἑλλήνων Γραμμάτων» θὰ φᾶνε σκου-
πιδιές καὶ θὰ διωχτοῦνε λαζὶ καὶ πιζὶ ἀπὸ τὸ Πα-
νεπιστήμιο, σὺν ἄταχτα καὶ ἀπρόσεχτα μαθητοῦ
δια δημοτικοῦ σχολεῖο.

Καὶ τώρα μπορεῖ κάποιος ἀπὸ σᾶς νὰ μοῦ πῇ.
Καὶ ποῖος εἶπε στὸ Λαὸ νὰ ριχτῇ μὲ τὰ μούτρα
στὰ Ἑλλήν. σχολεῖα, στὰ Γυμνάσια, στὸ Πανεπι-
στήμιο; Ποῖος τὸν παρακίνησε; Καὶ ἐγὼ τοῦ λέω,
μὰ σὰ τοῦφτιασες ἓνα μονάχο δρόμο γιὰ νὰ ζήσῃ,
τὸ δρόμο τοῦ Κλασικισμοῦ, σὰ δὲ τοῦδείξεις ἢ δὲ
τοῦφτιασες καὶ ἄλλον γιὰ νὰ ζήσῃ, νὰ προδῇς, νὰ
δυναμώσῃ, φταίει ὁ Λαός; Τοῦφτιασες πραχτικὸ
σχολεῖο, τὸν ἐμόρφωσες σὲ πραχτικὸ Ἑκπαιδ. Σύ-
στημα; Τὸν ἐμαθες νὰ ζῇ ἄλλοιῶς; Εἶνε παρατηρη-
μένο ὅτι ἀπὸ τὸ 1834 καὶ μπρὸς ὅλη ἡ νεολαία
τῆς Ἑλλάδας ἐρρίχτηκε καὶ ἀφοσιώθηκε σ' αὐτὰ
τὰ ἔργατα π' ἀνέφερα πάρα πάνω.

Δηλαδή ἡ ἀνώτερη τάξι, ἡ ἀριστοκρατία, στὸ
Ναυτικὸ, στὸ Στρατὸ καὶ στίς ὑψηλὲς θέσεις, ἡ με-
σανὴ τάξι στὸ Γυμνάσιο καὶ στὸ Πανεπιστήμιο, ἓνα
δὲ μέρος τῆς κατώτατης τάξης, προσπάθησε μὲ κάθε
τρόπο νὰ μπῇ στὴ θέσιν τοῦ παπᾶ ἢ τοῦ δασκάλου.
Καὶ μὲ τὸ νὰ μπῇ ἡ ἀριστοκρατία στὸ Στρατὸ,
στὸ Ναυτικὸ καὶ στίς ὑψηλὲς θέσεις, δὲν πείραζε
καὶ τόσο πολὺ, γιὰτὶ πάντα εἶνε παρατηρημένο σὲ
κάθε ἔθνος ὅτι οἱ πολὺ ἀνώτερες τάξεις πάντα ζη-
μία φέρνουν. Τὸ νὰ ζητᾷ μιὰ τεμπέλικη καὶ δια-
σκεδαστικὴ ζωὴ ὁ ἀριστοκράτης δὲν εἴταν παρὰ ξένο
τοῦτο μὰ φυσικὸ, μὰ τὸ νὰ ζητᾷ ὅλο τὸ ὑπόλοιπο
Βασίλειο νὰ ψηθῇ στὸ Καμίνι τοῦ Πανεπιστημίου
καὶ νὰ βαρυστῇ στὰ δροσερά καὶ πλούσια νερά τοῦ
Κλασικισμοῦ, αὐτὸ εἴταν πολὺ ἀφύσικο πρᾶμα.

— Ἐνας Ἑλληνας λ. χ. εἴταν τζοπάνος. Σιγὰ,

σιγὰ μὲ τὴ δουλειὰ ἀπόχτησε λίγα παραδάκια καὶ
μ' αὐτὰ ἀγόρασε κοπάδι. Σὲ λίγο καιρὸ ἦρθε στὴν
Ἀθήνα κι' ἀνοιξε ἓνα γαλατάδικο. Μὲ τὸ γαλατά-
δικο ἔκαμε μπόλικους παραδες. Χιλιάδες τώρα.
Μαζὶ μὲ τὰ τᾶλλα ἔκαμε καὶ 3 παιδιὰ. Ἀφοῦ
τόσα χρόνια χάλασε τὸ μυαλό του πῶς νὰ πλου-
τήσῃ καὶ τὸ πέτυχε, τώρα σκεφτόνταν πῶς νὰ δο-
ξασθῇ καὶ νὰ φανῇ ἀληθινὸς ἀπόγονος τοῦ Περι-
κλῆ, πῶς νὰ μορφώσῃ Ἑλληνοπρεπέστερον καὶ ἔχι
πραχτικώτερον τὰ παιδιὰ του. Ἐσκέφτηκε λοιπὸν
τὸν ἓνα νὰ τὸν κάμῃ Νομικόν, τὸν ἄλλον Δόκτορα,
καὶ τὸν τρίτον Καθηγητὴ, γιὰ νὰ γενῇ μιὰ ὦρα
καὶ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου. Ὁ καθημέρος ὁ
παλιὸς τζοπάνος μ' αὐτὰ τὰ ὄνειρα ἔρχισε νὰ ζο-
δεύῃ τὸν παρὰ του. Καὶ καθὼς προχωροῦσαν τὰ
παιδιὰ του στὴ σπουδὴ τοῦ Κλασικισμοῦ, τόσο κι'
αὐτὸς τῶριχνε στὸ μεγαλεῖο. Τὸ κατὰστημά του
πλιά τῶλεις, γιὰτὶ βέβαια εἴταν αἰσχρὸς νὰ λέ-
γουνται τὰ παιδιὰ του αὐτοὶ γαλακτοπώλου...» τὰ δὲ
παρακάτω συνδάντα μονάχοι σας βέβαια τὰ κατα-
λαβαίνετε.

Ἄν ὅμως αὐτὸς ὁ Γαλατᾶς ἔλεγε μὲ τὸ νου του
τὸ Γάλα μ' ἔκαμε ἄνθρωπο καὶ μ' εὐτύχησε, τὸ
Γάλα θὰ δοξάσῃ καὶ θὰ εὐτυχήσῃ τὰ παιδιὰ μου,
καὶ ἔστελνε τὸ ἓνα παιδί του στὴν Ἑβρώπη γιὰ νὰ
μάθῃ πῶς φτιάχνεται τὸ καλὸ γάλα, τὸ καλὸ βού-
τυρο, τὰ διάφορα εἶδη τοῦ τυριοῦ, καὶ τὸ γιαούρτι,
ἂν ἔστελνε τὸν ἄλλον νὰ σπουδᾷ τὴν κτηνοτρο-
φικὴν, δηλαδή γιὰ τὰ κοπάδια τῶν βοδιῶν, τῶν
ἀρνιῶν, γιδιῶν, ἀλόγων, γουρουνιῶν, καὶ τὸν τρί-
τον τὸν κρατοῦσε στὸ κατὰστημά του, νὰ τί θὰ γι-
νόντανε σὲ λίγα χρόνια, α) Ἡ Ἀθήνα θ' ἀπο-
χτοῦσε ἓνα τέλειο καὶ Εὐρωπαϊκὸ Γαλατάδικο, ποῦ
θὰ πωλοῦσε γάλα καθαρό, γερὸ, βούτυρο θρεπτικὸ
καὶ τυρὶ νόστιμο, ποῦ νὰ μὴν ἀφήνῃ τὰ ξένα τυριά
νὰ περνοῦν στὸν τόπο μας. β) Τοῦτο θὰ εἴταν ἀφορ-
μὴ νὰ γενοῦν 30—50 σ' ὅλο τὸ Βασίλειο, ποῦ θὰ
ζοῦσαν μ' αὐτὰ τουλάχιστο 2—3 χιλιάδες κορίτσια
μὲ τιμημένην δουλειὰ, ἀκόμα θὰ γενόνταν ἀφορμὴ
ν' αὐξήσουν καταπληκτικὰ τὰ κοπάδια τῶν ἀρνιῶν.
Τοῦτο μπορεῖ καθεὶς νὰ τὸ παρατηρήσῃ στὴν Κέρ-
κυρα. Πρὶν νὰ γενῇ τὸ Ἑβρωπαϊκὸ Γαλακτοπωλεῖο
τοῦ κ. Μαργαρίτη οἱ ἀγελάδες μετριόνταν μὲ τὰ
δάκτυλα, σήμερα ὅμως καθὲ σπῖτι· ἐξοχικὸ ἔχει καὶ
τὴν ἀγελάδα του καὶ πουλεῖ τὸ γάλα του μὲς τὴ
θύρα τοῦ σπιτιοῦ του. Καὶ γιὰτὶ αὐξήσαν τόσο πολὺ
οἱ ἀγελάδες; Γιὰτὶ καθεὶς ποῦ ἔχει 60 ἢ 80 τέλ-

ΕΛΑ ΝΑ ΠΑΜΕ ΣΤΟ ΓΙΑΛΟ

(Ἡ ἀρχὴ τοῦ σὺν 161 φύλλο)

Γ'.

Ἔτσι διηγόσουνε θλιμένη, ὅταν ἀνοιξε ἡ πόρτα
καὶ μπῆκε ὁ πατέρας σου. Ἦταν, ἀπὸ τὸ βράδυ
ποῦ τὸν εἶδα, περισσότερο γερασμένος, μὲ τὰ μάτια
του μυστικὰ καὶ βαθουλωμένα κάτου ἀπὸ τὸν ἥσκιο
τῶ φρυδιῶν του, καὶ μὲ τὰ μαλλιά του ρηγμένα σὲ
λουίδες γύρω ἀπὸ ταῦτιά καὶ κάτου ἀπὸ τὸ στέφανο.
Ἡ γυριστὴ του μύτη ἦταν λεβδὴ κι' ἀχνὴ σὺν κέ-
ρινη, καὶ τὰ γένεια του ἀρῆα καὶ κατὰσπρα ἀντά-
μωναν στίς ἄκρες τῶ χειλιῶν μὲ μιὰ μικρὴ γραμμὴ
μουστακιοῦ, ποῦ κλεινὴ κατὰ τὰ χεῖλια, κατὰ τὸ
στόμα. Ἐχαιρέτησε μὲ παντοδύναμη περφόρεια καὶ
καλωσύνη, καὶ καθίζοντας κοντὰ σου σὲ κοίταζε
βαθεῖα καὶ ρωτηματικά. Ὑστερα γελῶντας πικρὰ
ἐκάρφωσε τὰ μάτια του στὴν εἰκόνα ποῦ καὶ σύ
πάντα ἔβλεπες ἔτσι ἀφαιρεμένη. Ἀπὲ γύρισε κατὰ

μένα, μὲ τήραζε ἀπορώντας καὶ σὰ νὰ μὲ βλέπε
γιὰ πρώτη βολὰ μοῦ εἶπε:

— Ἐγὼ πάντα τὴ δύναμη νὰ βλέπω μὲ τὸ νου.
Καὶ βλέποντας ἔχω κάποιαν δύναμη μαζὶ κι' αὐτὴ.
Ἀπὼ μὲ τὰ μάτια βλέποντας καὶ τὴν καρδιά σου
ποῦ χτυπάει καὶ γιὰτὶ χτυπάει. Εἶσαι ἡ εὐλογία,
πρόσπεσε πικροχαμογελῶντας, ἡ ἀρχὴ τοῦ κρασιοῦ
ποῦ βράζει, τοῦ μούστου ποῦ ζυμώνεται, σ' ἄγιο
ποτήρι τῆς ζωῆς, εἶσαι ἡ νεότης. Σὲ χαιρῶμαι ἄ-
ληθινά. Κάτεχε ὅμως τὴν τέχνην ἢ κάλλιο τὴ φρο-
νιμάδα νὰ μὴ δυναμώσῃς ἐτούτο τὸ κρασί, καὶ νὰ
πνίγῃς τὸν ἀφρό του πρὶν ἀγγίξῃ τὰ χεῖλιά σου...

Κ' ὕστερα πάλι κοιτάζοντας ἐμένα κι' ἀναση-
κώνοντας λίγο τὸ κεφάλι, — Ἀκριβὸς μου κεφάλι,
χαιδέψου ἀπὸ τὰ μισόνεκρα δάκτυλα τοῦ γέρου ποῦ
ἔζησε στὴν ὄψη σου μιὰ μεγαλόχαρη γυναίκα, μιὰ
ζωὴ ἀγύριστη. Καὶ γύρε στὴ γῆς τὴν ἀγνότη τῆς
εἰδῆς σου, γιὰτὶ θέλω νάσαι ταπεινὴ σὺν τὸ χορτα-
ράκι τοῦ ρημικοῦ ρυακιοῦ, κι' ὅχι περήφανη σὺν τὸ
ἔλατο τῆς κορφῆς. Εὐλογημένο τὸ ξύλο του μονάχα,
καὶ τρισευλογημένα τὰ διχαλωτὰ ξύλα, τὸ κάρφωμα
τῆς σάρκας του, καὶ τὸ αἷμα ποῦ τὸ πότισεν. Καὶ
τέλειωσε ἔτσι σὲ σταυροκόπημα μεγαλόπρεπο, κοι-
τάζοντας ψηλά, σὰ νὰ πρόσεμενε κάτι νὰ τονέ ρω-
τίσῃ, νὰ τοῦ χύσῃ τὸ ἄγιο πνεῦμα στὴν παραθλίβε-

ρην ὄψη του. Ἐσηκώθηκε σὲ λίγο κι' ἐβάρδισε νὰ
φύγῃ, μὰ στεκάμενος στὴν πόρτα, πεισιγυρίστη καὶ
εἶπε πρῶτον

— Χρυσὴ κόρη, ποῦ τῆς μοιζᾷς τόσο σὺν σὲ
ὄνειρο, καὶ ποῦ τὰ ζαχαρώδη ματὰ της κοιμούνται
μέσα στὰ δικά σου, εὐκὴ καὶ κατὰρα σου δίνω νὰ
ζήσῃς κάτου ἀπὸ τὸν ἥσκιο τοῦ πατέρα σου, κάτου
ἀπὸ τὴν εὐλογία τῆς θύμης της. Καὶ τώρα σὰ
νὰ ξαναθυμῇθης κάτι, μὲ στερεὸ βῆμα ξανάρθε σι-
μά της, καὶ σταθῇς πάνωθι μας μὲ πιμονὴ καὶ
ἐγνοια ποῦ μὰς λυγίζει, ποῦ μὰς γονάτιζε.

— Ὅλες τίς βίβλους νὰ διαβάσῃς, νιέ, εἶπε
νοητικά, μέσα δὲ θάβρης τὴν ἱστορίαν ποῦ μὲ κυβερ-
νάει, οὔτε κανέναν νὰ σοῦ τὴν ἐξασηγηθῇ θὰ κατέ-
χη. Μάθε πῶς ἡ σοφία μου θάβρησε ἀπὸ τὸ τήρα
καὶ τὸ διάβα τῆς ζωῆς, ἀδράζοντας γεροσύνη ἀπὸ
τὴν πίστη καὶ τὴν λάτρεα σὺν εἶνε μου τὸ ἴδιο. Πι-
στεύω πῶς μὲ νοιώθεις, καὶ τότες ἔμπα στὸ σκοτάδι
ὡσὺν τὴ νυχτερίδα, γιὰτὶ δὲ θὰ βλαστήξῃς νὰ ζήσῃς
στὸ φῶς μου...

Στερνὰ σέρνοντας τὰ τελευταῖα του λόγια, σι-
γαλὰ καὶ σπουδαστικά, ἔφυγε, χτυπώντας τὴν ἐξώ-
πορτα μὲ ὀρμὴ, ποῦ ἦρθεν ὡς σὲ μὰς ὁ ἀγέρας, τὸ
φύσημα ἀπὸ τὸ πέρασμά του.

Καὶ σταθήκαμε τώρα ἀμίλητοι γιὰ ὦρα, ξε-

λαρχα παίρνει μια αγγελάδα και την βάζει σε κεφάλι και αυτή του δίνει τόκο 20 ή 30 ο/ο, αφού το γάλα της πουλιέται 40 ή 45 λεπτά την οκά. γ) "Αν το δεύτερο παιδί του έσπούδαζε την κτηνοτροφική, σε λίγα χρόνια θα γενόνταν άλλοι εκατό πλούσιοι κτηνοτρόφοι. Και ενώ σήμερα στα κτήματά τους είναι έρημια θα έβρισκαν κοπάδια κάθε ζώου που να φαίρουν τόκο 15 ή 20 ή και 40 ο/ο. Με τοῦτο δὲ θὰ καλλιτέρεθαν τὰ εἶδη καὶ οἱ ράτσες; δ) "Αν τὸ τρίτο παιδί του τὸ ἐστελνε νὰ μορφωθῇ σὲ μιὰ ἐμπορικὴ σχολὴ καὶ κατόπι τὸ ἐθαζέ νὰ διευθύνῃ ὅλη τὴν ἐργασίαν των, θὰ εἴχαμε ἕνα μορφωμένο καὶ εὐγενῆ ἔμπορον καὶ θὰ γινόνταν παραδειγμα καὶ ἀφορμὴ νὰ γενοῦν ἄλλοι χίλιοι τέτοιοι.

Μὰ ὅλα τοῦτα δὲν ἔγιναν, γιατί ὁ Κλασικισμὸς μὲ τοὺς παπᾶδες του εἶχαν βάλει στὸ μυαλὸ τοῦ Ρωμιοῦ ὅτι δὲν εἶνε ἐντιμὴ δουλειὰ νῆσαι μπακᾶλης, ἢ γαλατᾶς, ἢ χάρος, μαχαγκός, χτίστης, ταβερνιάρης, χασιάπης, καπετανιός, ἔμπορος.

Καὶ ἔτσι στυπτήκαμε, χαθήκαμε καὶ ἀκόμη περισσότερο θὰ εἴμαστε χαμένοι, ἐν δὲν εἶταν φυσικὸ τοῦ Ρωμιοῦ κατὶ νὰ κἀνῃ ἀπὸ ἐκυτοῦ του, χωρὶς Κυβερνητικὸ σπρώξιμο, χωρὶς Κυβερνητικὴ ὑποστήριξη.

Λίγα χρόνια εἶνε τώρα πού ἀρχίσαμε καὶ μεῖς κατὶ νὰ καταλαβαίνουμε καὶ νὰ βάζουμε γνώση. Λίγα χρόνια εἶνε πού, κατὶ ἀνάποδο βλέπουμε, πού κατὶ θέλουμε, γιὰ νὰ πάρουμε πνοή. πού κατὶ ζητούμε γιὰ ν' ἀναστηθούμε. Λίγα χρόνια εἶνε πού ἀρχίσαμε νὰ καταλαβαίνουμε τί κρυμμένος θησαυρὸς εἶνε τὸ μελίσι, τὸ πρόβατο, τὸ κουκούλι, τὸ βωδὶ, ἡ ἐλιά, τ' ἀμπέλι, τὰ δάση, τὰ βουνά, τὸ σφυρί, τ' ἀμῶνι. Λίγα χρόνια εἶνε πού ἰδρύσαμε Γεωργικὴ Ἑταιρίαν, λίγα χρόνια εἶνε πού συστήσαμε ἀγροτικούς γεωργικοὺς σταθμούς, πού συστήσαμε Βιομηχανικὴ καὶ Πολυτεχνικὴ σχολή. Λίγα χρόνια εἶνε πού καταλάβαμε τί θὰ πῇ Ναυτιλία (1) καὶ Ἐμπόριο. Ναί, λίγα χρόνια εἶνε πού συστήσαμε μιὰ, δυὸ ἑμποροναυτικὰς σχολὰς σὲ δυὸ, τρεῖς ἐπαρχίαι. Καὶ ἐπειδὴ ὅλα τοῦτα τὰ σχολεῖα πού ἀνέφερα παραπάνω δὲ συστήθηκαν ἀπὸ πεποίθηση, οὔτε καὶ με

Σημ. (1). Ὁ κ. Κοτσόβλης πού τόσα ἔχει γράψει καὶ τόσα ξέρει γιὰ τὴ Ναυτιλίαν μας, λέει σ' ἕνα ἀρθρο του στὴ «Σύγχρονη Ἑλλάς» δὲι μονάχα ἡ Ναυτιλία μπορεῖ νὰ σώσῃ τὸ οἰκονομικὸ ζήτημα στὴ χώρα.

διαλύοντας καθέναν μας τὰ λόγια τοῦ πατέρα σου, μὴ τριμύοντας νὰ μιλήσῃ τάχειλι μας, τόσο μᾶς κάτεχεν ἡ δύναμή του κείνη, τόσο μᾶς παραστέκειν ὁ ἥσκιος του ἀπάνωθι μας, πού δειλίασε ἡ ψυχὴ μας καὶ ἀποζήτασε τὰ θάρρετα καὶ τὴ βοήθεια. Στὰ μάτια μας ἐχαράχτηκαν τὰ λόγια του, καθρεφτίστηκαν τὰ φροσιμάτα του ψυχωμένα.

Εὕρισκα τώρα κοιτάζοντας σε γιὰ πολυὺν τὴν ὁμοιότητά σου μὲ τὴ μητέρα σου, καὶ τὴ μορφή της ταυριασμένη στὴν ἐδική σου πού ζαρνιάστηκα. Τὸ ἴδιο καὶ στὰ λόγια σου, στὰ μάτια σου τὰ ζαχαρῶδη, πῶς τάλεγε ὁ πατέρας σου, καὶ πού μολόγησαν ὅσα τὰ χεῖλιά σου δὲ χαρᾶζαν, στὴν κορροστασιά σου ἐφάνταζε, καὶ στὰ χέρια σου ζάστερα μιλούσαν καὶ θαμαστά στὸν ἀέρα, καὶ στὰ μαλλιά σου ἐκινούσανε στὸ νῦν σὰ μύριες μουσικὰς χορδές, καὶ μου ἔγιναν ἀσώπαστο ρυθμὸ καὶ φωτοσπερμῶνάν με. Ἡ φωνούλα σου λυγρὴ, μὲ ὀρυγὴ καὶ ἀπλότη, ταπεινὴ ἔβγαινε ἀπὸ τὴν παρθενικὴ βρύση τῆς λευτέρης καὶ μουσικῆς ζωῆς, σὰν πρωτοβρόχι ἀγνὸ μέσα ἀπὸ τὰ κάτασπρα καλοκαιριάτικα σύννεφα.

Κι' ἀκούγοντας τὴ μιλιὰ σου, πού ρεε στοχαστική, σὰν στοιχειωμένη ἀπὸ τὰ λόγια τῆς μαννούλας σου, ἀναγάλλιαζα, καὶ λόγιαζα πῶς νοιώθω τὰ δαχτυλάκια σου νὰ χρυσοκεντῶνε στὰ στήθια μου μυ-

ρίδια, ἴσως δὲ καὶ μὲ λίγο φόβο (μήπως πειραχτῇ ὁ Κλασικισμὸς) γιὰ τοῦτο κανένα τέλειον δὲν ἐργάζε-ται. Λοιπὸν γιὰ τὰ μάτια τὰ συστήσατε ἢ γιὰ μπαλῶματα; Θέλετε ἀλήθεια μὲ τοῦτα ν' ἀναστήσετε τὸν τόπο ἢ νὰ ξεκονοματῆθε (ἀφοῦ ἡ ὑπαλληλία σὰς ἐπνίξε); Τὰ κάνετε μὲ πεποίθηση ἢ γιὰ νὰ λέμε, Νὰ καὶ μεῖς δὲν πᾶμε πίσω ἀπὸ τὰ ἄλλα Κράτη, γιατί ἔχουμε μιὰ Γεωργικὴ Ἑταιρίαν, δυὸ Ἐμπορικὰς σχολὰς κτλ; Τόχετε λοιπὸν ντροπὴ σὰ θὰ φτιάσετε ἕνα Πολυτεχνεῖο, μιὰ Ναυπηγικὴ σχολή, μιὰ Ἐμπορικὴ, μιὰ Χειροτεχνικὴ, μιὰ Ναυτικὴ, μιὰ Γεωργικὴ, νὰ φέρετε ἕνα Ἑβρωπαῖο νὰ σὰς διευθύνῃ καὶ νὰ σὰς διδάσκῃ κάθε μέρα γιὰ τρία ἢ πέντε χρόνια; Πῶς ἐμεῖς μονάχοι τὰ ξέρουμε ὅλα; Φτάνει πλεῖα, φτάνει. Πρέπει νὰ φύγῃ καὶ νὰ στυπῇ ἡ ἰδέα πού κάθε Ρωμιὸς βγαλμένος ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τὰ ξέρεῖ ὅλα καὶ ἀπὸ ὅλα καταπιάνεται. Ἄς πᾶψῃ νὰ ἀκούεται ἡ λέξη Εἰδικός, ἢς χαθῇ γιὰ λίγα χρόνια, γιατί εἴμαστε ὅλοι ἀκόμη στραβοὶ καὶ θεοστραβοὶ. Φτάνει πλεῖα ἡ κοροϊδία. Φτάνει κάθε Ὑπουργὸς νὰ ὀνομάζεται Εἰδικός, ὅταν διευθύνῃ τὸ Ὑπουργεῖο τοῦ Στρατοῦ καὶ πάλι νὰ ὀνομάζεται Εἰδικός, ὅταν διευθύνῃ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας. Αὐτὰ τὰ ἀστεῖα πρέπει πλεῖα νὰ παύουν. Τὸ φιλότιμο τὸ Ρωμαῖκο, τὸ ἀναθεματισμένο φιλότιμο, πρέπει νὰ βαλθῇ γιὰ λίγο καιρὸ κατὰ μέρος καὶ πρέπει ν' ἀρχίσουμε νὰ παίρνουμε παραδειγμα τὴν ξεπολιτιστικὴν πρόδο τῆς Ἑβρώπης. Τώρα λοιπὸν π' ἀρχίσαμε νὰ καταλαβαίνουμε τὴν σφοδρὰ πού πάθαμε παίρνοντας τὸ δρόμο τοῦ Κλασικισμοῦ, ἢς ἀρχίσουμε νὰ παίρνουμε τὸν πρακτικὸ καὶ πλούσιο δρόμο τῆς Ἐργασίας, ἢς ἀποφασίσουμε καινούργιο Ἐκπαιδευτικὸ σύστημα, ἢς κτεροῦμε στὰ καλά καὶ ὅχι μὲ μπαλῶματα νὰ διορθώσουμε τὴν κακομοιριά μας. Ἄς μὴ πηγαίνουμε σὰν τὸν κάβουρα. Χρειαζέτε γρηγοράδα καὶ ὅχι λιγοψυχίσματα.

Καθὼς ἔχω πῇ παραπάνω εἶνε λίγα χρόνια πού κάθε Κυβέρνηση θέλει νὰ φτιάσῃ μιὰ ἑμπορικὴ ἢ ναυτικὴ σχολή. Τὸν περασμένο μῆνα εἶδα στὴν ἐφημερίδα ὅτι συστήθηκε τὴν ὥρᾳ τῆς Σύρας (πού εἶνε ἡ δευτέρη ἑμπορικὴ πόλις τοῦ Βασιλείου) σχολὴ Ναυτικὴ. Τὴ 18 δὲ τοῦ Ἀγούστου διάβασα σ' ὅλες τίς ἐφημερίδας ἕνα πρωτοφανὲς πρᾶγμα γιὰ τὸ Ρωμαῖκο. Νὰ τί ἔγραψε ἡ ἐφημερίδα «Χρόνος» 18 Ἀγούστου. «Ἀναμένεται κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Νόμου περὶ Δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως,

ριόχρωμες ρίμες, ἄγγιχτους στοχασμούς.

Ἐστὶν σὰν συνεφεμένη ἀπὸ καταρρύγισμα, ἐσθκωσες τὸ κεφάλι, πού χαμηλωμένο ἔγερεν θλιβερά ὦρα τώρα, καὶ ἀναστεναζόντας μαζὶ καὶ χαμογελώντας πικρὰ ζακολούθησες.

— «Ἀπὸ τότες ἡ ζωὴ μου σὲ τοῦτο τὸν κόσμον ἦταν θλιμένη, βασιανισμένη. Μοῦ μινε τὸ μυστήριον τῆς σκέψης τοῦ πατέρα μὲ τὴ μακαρίτισσα μητέρα, τῆς ἀμίλητης σκέψης, μὲ τὸν πυκνὸ πέπλο. Περνοῦσανε δάκρυες ἡμέρες, δάκρυες βδομάδες πού δὲ μιλιόντανε. Καθόμαστε στὸ τραπέζι νὰ φᾶμε, καὶ τὰ δέφρια μου παιδικάκια ἐφύρνανε φαιδρότητα καὶ χαρὰ, μὰ ὁ πατέρας κοιτάζοντας τα σοβαρὰ τὰ πλήγωνε, τὰ θ ἔβε. Ἡ μητέρα μὲ χαμηλωμένα πάντα τὰ μάτια, μονοσύλλαβα μιλούσε, δὲν ἔβγανε μιλιὰ σὰν ἦταν ὁ πατέρας ἐκεῖ.

Ἐνα βράδυ ἐκαθόμαστε στὴν τραπεζαρία, καὶ ἡ μητέρα ἐπλεξε καὶ ὁ πατέρας διάβαζε τὴν ἐφημερίδα του. Τὰ δέφρια μου ἐκοιμόνταν. Ἐνοιωθα ἑτοῦτη τὴ νύχτα τόσο κλάμα πού μοῦ πλάκωνε τὴν ψυχὴ, τόσο παράπονο, καὶ ἔτσι μέσα σὲ κείνη τὴ σιωπὴ, μέσα στὸ βαρὺ πένθος μιὰς θλίψης καὶ μιὰς σκότεινιάς, ζεχέλιζα, καὶ ἔσπασα σὲ λυγμούς, κέφτοντας σύγκαιρα στὰ πόδια τοῦ πατέρα μου. Ἡ μητέρα τρομαγμένη μὲ ἄδραζε στὴν ἀγκαλιά της,

ὅστις εἶχεν ἀποσταλεῖ πρὸς κύρωσιν εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα εἰς τὰ λουτρά τοῦ Αἰξ-Λε-Μπαίν. Ἄμα τῇ ἐπιστροφῇ ὁ Νόμος θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὴν «Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως», ἀμέσως δὲ μετὰ τούτου θὰ καταρτισθῇ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἐπιτροπὴ ἐκ παιδαγωγῶν καὶ διευθυντῶν δημ. σχολείων ὅπως καθορίσῃ τὴν εἰς τὰ σχολεῖα διδασκτέαν ὕλην ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον». (Δὲν τρέβετε τὰ μάτια σας, δὲ γελᾶτε, πού θέλουν τώρα μὲ ξεμπερδεμένους καὶ πεινασμένους δασκάλους νὰ καθορίσουν ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον τὴν διδασκτέαν ὕλην τῶν λαϊκῶν σχολείων;) Καλὰ λοιπὸν ἔτσι. Νὰ πού ἀρχίξῃ νὰ χαράξῃ μέρα λευτερίης καὶ γλυτωμοῦ ἀφοῦ αὐτὴ ἡ ἐπίσημη Κυβέρνησις καὶ ὁ Ὑπουργὸς ἐκαταλάσαν καὶ τοὺς μπᾶκε στὸ μυαλὸ ὅτι ἀπὸ τὸ λαϊκὸ σχολεῖο πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἡ Πρακτικὴ Ἐκπαιδεύσις. Δόξα νῆχῃ ὁ Θεὸς πού εἶδαμε λίγο ζάστερο φῶς. Ἐνα πρᾶγμα μονάχα μὲ βασανίζει τώρα, σὰν τί πρόγραμμα θὰ φτιάσουν οἱ κκ. Παιδαγωγοὶ μας. Ὁ Θεὸς καὶ ἡ ψυχὴ τους θὰ τὸ ξέρουν. Ἄν εἴδωκα ὅμως ἐγὼ Ἐπιτροπὴ ξέρετε τί πρόγραμμα διδασκτέας ὕλης θὰ παρουσίαζα στὸν κ. Ὑπουργό; Ἄν σὰς τὸ πῶ δὲ θὰ τὸ πιστέψετε. Ἐνα μὴδὲν ὀ. Καὶ γιατί ἕνα μὴδὲν; Γιατὶ μὲ τὸ σημερινὸ Ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τὸ πρόγραμμα τοῦτο δὲ θὰ εἶνε ἕλλο παρὰ ἕνα σάπιο μπαλῶμα. Ὡστε γι' αὐτὸ θάμνηκα μὴδὲν.

Εἶνε καιρὸς, πρέπει, καὶ εἶνε ἀνάγκη ὅλο τὸ σημερινὸ τοῦτο σύστημα πού μᾶς ἀφάνισε καὶ μᾶς ἐδυστύχησε, πού μᾶς ἐσθυσε κάθε δύναμη καὶ κάθε Ἑθνικὴ Ἰδέα, νὰ ρημαχτῇ καὶ νὰ πέσῃ, πρέπει νὰ τὸ πετάξουμε, γιατί εἶνε σάπιο καὶ μᾶς ἐτάπισε, καὶ μὲ νέα καρδιά, μὲ θετικὰς ἐλπίδας, μ' ἀγάπην καὶ ἀρσένωσιν ν' ἀρχίσουμε νὰ χτίζουμε τὴν νερὰ Ἀναγέννησι τῆς Πατρίδας, τῆς δύστυχης Πατρίδας, πού σὰν προγονὶ ἐπᾶσε στὰ χέρια ξένης σκληρῆς μάννας καὶ τώρα μεγαλύνοντας προσπαθεῖ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ δόντια της καὶ ἀπὸ τὰ νύχια της.

Μικρὸς ἐγὼ καὶ ὅχι περήφανος, μὰ οὔτε καὶ εἰδικός, διαβάζοντας καὶ μελετώντας τὸ Λαὸ ἑλληνικὸν ὅτι ἐπαθε ἀπὸ ἀσφυξία, πού τοῦ τὴν ἔφερε ὁ Κλασικισμὸς καὶ τὸ ἄλλο Ἐκπαιδ. σύστημα μας. Εἶνε καιρὸς ἀκόμη νὰ σώσουμε τὸ Λαὸ ἀπὸ αὐτὴ τὴ φούρκα, σὰν τ' ἀποφασίσουμε. Ἄς κουνηθοῦν οἱ Μεγάλοι, ἢς κουνηθοῦν καὶ οἱ μικροί. Ἐγὼ μικρὸς καὶ ὅχι περήφανος σὰς παρουσιάζω παρακάτω ἕνα σχί-

καὶ μὲ σήκωσε ρωτώντας με τί ἔχω. Ὁ πατέρας ἀτάραχος γύρισε, μὲ κοίταξε καὶ ζακολούθησε διαβάζοντας. Ἡ μητέρα ὕστερα σιγά-σιγά μὲ ρώτησε τί μοῦ τρεῖς.

— Τίποτα νὰ, δὲ μπορῶ νὰ ζήσω μιὰ τέτοια ζωή... Ἐστὶν δυστυχισμένη... καὶ θαρρῶ πῶς δὲν εἶνε σωστό... δὲν εἶνε δίκιο γιὰ μᾶς... γιὰ τὴν εὐτυχίαν μας... γιὰ τὴ ζωὴν μας... Γιὰ κοίταξε πῶς ζοῦμε τόσον καιρὸ τώρα... Γιατὶ, γιατί, μητερούλα, τί ἔχουμε; τί μᾶς λείπει;..»

Καὶ οἱ λυγμοὶ μου πνίγονταν μαζὶ μὲ τὰ λόγια μου στὰ στήθια μου τὰ φλογισμένα ἀπὸ τὴ βαθύτερη συγκίνησιν. Παλὲ εἶπα.

«Ὁχι! ὅχι! πατέρα, πρέπει... πρέπει νὰν τὸ μολογήσῃ. νὰ τὸ παραδεχτῇ... δὲν εἶνε ζωὴ ἐτοῦτη... δὲν εἶνε ζωή... Ἐλάτε... κάμετε τοὺς καλοὺς... γυρίστε πάλι... ὅπως πρῶτα...»

Δὲν ἀπόδωσα, καὶ ἡ ματιὰ τοῦ πατέρα μὲ κάρφωσε στὴ θέσιν μου, καὶ τὸ δάκρυ μου πάγωσε στὰ μάτια μου. Μὰ ἡ ἀδαφρορία τοῦ ἴδιου μ' ἔκαμε νὰ πάρω τόσο ζαρνικὸ θάρρος, τόσο δύναμιν καὶ νὰ τοῦ εἰπῶ τώρα κατὰ πρόσωπο, μὲ μιὰ φωνὴ χωρὶς παρὰπονο, ἀποφατιστική.

— Πατέρα μου... τί σοῦ κάμαμε κ' ἔτσι μᾶς φέρνεσαι... Πατέρα!.. Γιατὶ, μητερούλα μου, σβύνεις

διο Έκπαιδ. συστήματος. Οί Κυβερνήτες, οί βουλευ-
ταδες, οί παιδαγωγοί μας, οί καλοί πατριώτες, οί
κληθινά γραμματισμένοι καί κάθε Ρωμιός, ὅς τὸ
διαβάσῃ, ὅς τὸ ἐξετάσῃ καί ὅς πῃ τὴ γνώμη του.
Δὲ μὲ μέλλει, ἂν ὁ κόπος μου καί ἡ ἰδέα μου δὲν
πιάσῃ τόπο, μονάχα θά χαρῶ βλέποντας νὰ γενῇ
μιά διόρθωσι, ριζική, μιὰ καλὴ καί εὐλογημένη ἀρχή
ποῦ νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν Ἀνάστασι καί τὴ Λευτερίαν
τῆς Πατρίδας.

(Στάλλο φύλλο τιμῶναι)

ΚΑΪΠΟΣ

Ο ΓΥΝΑΙΚΟΚΟΣΜΟΣ

ΑΛΗΘΙΝΑ ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ

Χρόνος κι ἀπάνου, ἀγαπητέ μου Νουμά, ποῦ
δὲ φάνηκα σὲς σιῆλες σου καί θά μὲ ξεχάσῃς—καί
μ' ὅλο σου τὸ δίκιο. Μὰ ἐγὼ ποῦ νὰ σὲ ξεχάσω!
Δὲν ξεχνιοῦνται ἔτσι εὐκολο οἱ καλοὶ φίλοι, καί—ἀλ-
λοῖμονο!—οἱ καλοὶ φίλοι εἶναι τόσο λιγοστοὶ ποῦ
ἀξίζει νὰν τοὺς φυλάει κανεὶς στὴ θύμησίν του μὲ
στοργὴν ὅταν ποῦ φυλάει στὴ σέρα του ἕνα σπάνιο καί
διαλεχτὸ λουλούδι.

Ἐδῶ τιμῶναι ὁ πρόλογός μου. Βλέπεις, εἶπαι
ἀπαραίτητος κι αὐτός· μιὰ κ' εἴλεψα τόσον καιρὸ
ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη μου συντροφιά, ἔπρεπε τώρα,
ποῦ ξαναγυρίζω, νὰ δικαιολογήσω κάπως τὴν ἀπου-
σία μου, ἂν καί ξέρω τί θά μοῦ πῆς, πῶς ἴσαμε
τώρα τίποτα δὲν κατάφερα νὰ δικαιολογήσω, κι ὅλα,
μὲ τὸν τ' ἄ χ α πρόλόγόν μου, τὰφήνω ἀδικιολόγητα.
Ἐλάττωμά μου κι αὐτὸ ὅταν τόσα ἄλλα, μπορεῖ καί
γυναικεία κοκκιναγιά, ἀφοῦ θέλω καί τὰ πιὸ ἀπλά
πράγματα—ἐπάρχει δὲ ἀπλούστερο ἀπὸ τὴν τεμπελιά;
—νὰν τὰ παρουσιάσω σκεπασμένα μὲ τὸ μαγνάδι τοῦ
μυστηρίου.

Ἦθελα νὰ σοῦ πῶ πρῶτα πρῶτα τί μ' ἀνάγκ-
ασε νὰ ξαναγυρίσω στὸ σαλόνι σου. Γιατὶ μὴ θαρ-
ρεῖς, μὴν μου δὲν ἦρθα, κι οὔτε θάρχομουν—
ἀπὸ ντροπὴ, ἐννοεῖται. Μ' ἔφερε, ἡ κἀλλιο μ' ἔσπρω-
ξε σ' αὐτό, ἡ κ. Εἰρήνη Δεντρινουὺ μὲ τὸ τελευταῖο
τῆς διηγηματάκι, τὸ «Πραχικὸ μυαλό». Τὸ διάβασα,
τὸ ξαναδιάβασα, τόμαθα, νὰ πῆς, ἀπὸξω, τὸ δηγῇ-

θηκα σὲ μιὰ δυνὸ φιληνάδες μου, τὸ ἀνάλυσαι, τὸ
κουβεντιάσαμε ὥρες κι ὥρες, τὸ θαμάσαμε, θυμη-
θήκαμε σὲ ποιὲς γνωστὲς μας ταιριάζει ὁ τύπος τῆς
π ρ α χ ι κ ῆς κόρης, καί σὲ ποιὸν γνωστὸν μας
νέονυ καλοστέκεται ὁ τύπος τοῦ ἀγαθοῦ κ' εὐκολό-
πιστου ἑραστοῦ, καί στὸ τέλος, ἀπάνου στὸ μεθῆσι μου
—μεθῆσι, παρακαλῶ, ὄχι ἀπὸ σπέρτα, μὰ ἀπὸ ψυ-
χικὸ ἀναγάλισμα—δὲ βάστηξα καί φώναξα·

— Μὰ δὲ γίνεται! Πρέπει νὰ πάω στὸ φίλο μου
τὸ Νουμά καί νὰν τοῦ τὰ πῶ!..

Καί νὰ ποῦ ἦρθα καί σοῦ τὰ λέω.

*

Θέλεις νὰ μ' ἀκούσεις; Θέλεις, δὲ θέλεις, τί θά
κάνεις; Ἡ εὐγένεια σοῦ τὸ ἐπιβάλλει, μιὰ κ' ἦρθα
στὸ σαλόνι σου. Δὲ φεύγω, κι οὔτε μπορεῖς νὰ μὲ
διώξεις. Εἶσαι δὲ καί τόσο καλός!..

Θά σοῦ μιλήσω λοιπὸ γιὰ τὴν κ. Δεντρινουὺ. Δί-
χως περὶ τὰ λόγια, εἶναι ἡ π ρ ὠ τ η καί ἡ μ ὁ ν η
γυναικεία πέννα. Δὲν τὴ συγκρίνω μὲ τίς ἀντρίκειες
πέννες, ἂν κι ἀπὸ μιὰ τέτια σύγκριση δὲ θάβγαίνα
καθόλου ζημιωμένη. Τὴ συγκρίνω μονάχα μ' ὅσες
δικές μας καταγίνονται καί μὲ τὰ γράμματα καί μὰς
παρουσιάζονται κάθε τόσο εἴτε μὲ ὁρθὰ οἱς ἐφη-
μερίδες, εἴτε μὲ διηγήματα στὰ περιοδικά, εἴτε καί
μὲ βιβλία, νὰ μὰς ἀποδείξουν πῶς στὴν πατρίδα μας
οἱ γυναῖκες χειραφετηθήκανε, ἀφοῦ ἅμα πιάσουνε
στὰ χέρια τους τὴν πέννα νὰ γράφουν τίποτα, λησμο-
νοῦν πῶς εἶναι γυναῖκες καί βάζουν ὅλα τους τὰ
δυνατὰ νὰ μὰς ξεγέλασουν καί νὰ μὰς πείσουν πῶς
εἶναι ἄντρες κι αὐτές.

Μιὰ γυναῖκα ἐγὼ ἐγνώρισα ἴσαμε τώρα ποῦ καί
γράφοντας τὰ καταφέρει νὰ μένει γυναῖκα, καί αὐτὴ
εἶναι ἡ κ. Δεντρινουὺ. Καί χωρὶς νὰν τὰ υπογράψῃ
τὰ ὁμορφα σκίτσα τους, κι ἀντρίκειο ψευτόνομα νὰ
βάλει ἀποκάτου. Ἀδύνατο, διαβάζοντάς τα θὰν τὰ
πῆς γραμμένα ἀπὸ γυναῖκα. Μεγάλον αὐτό, πολὺ
μεγάλον, ὅσο κι ἂ σ' ἔταν ἀπρόσδεχτο καί λαφρόμυαλο
ἀναγνώστη φαίνεται εὐκολο καί δίχως τὴν παραμικρὴ
ἀξία.

Ὁ «κόσμος τοῦ σαλονιοῦ» ποῦ σὲ σειρὰ ἀληθι-
νῶν καί ζωικανῶν πορτραίτων ζουγραφίζει στὸ
«Νουμά», βρίσκεται μέσα μας, στὴ γυναικεία ψυχὴ.
Ὁ κάθε τύπος τῆς ἀπὸ κεῖ ἀνασέρνεται, ἀπὸ τὴν
ἀκένωτη αὐτὴ δεξαμενὴ, γιὰτὶ μὴ μοῦ πῆτε πῶς ἡ
γυναικεία ψυχὴ ἀδειάζει ποτέ. Μέγα νύχτα νὰ τρα-
βᾷς ἀπ' αὐτήν, τέλος δὲ βρῖσκες, πάντα καὶ θάνα-
τάσεις, καί τὸ καὶ αὐτό, τὰπομηνάρι νὰ ποῦμε, εἰ-

να πολὺτιμο, ὅταν τὰ πρῶτα πρῶτα καθάρια καί
δροσερὰ νερὰ ποῦ τράβηξες.

Κοιτάχτε τὴ γυναῖκα στὸ «Πραχικὸ μυαλό». Κοιτάχτε τὴν στὸν «Τρελλόν», στὸ «Μὲ τὸ ἴδιο νόμι-
σμα», στὸν «Ἀσυνείδητο τύπον», στὸ «Συνείδημένο
τύπον», κοιτάχτε τὴν καλὰ καλὰ καί πῆτε μου, πα-
ρακαλῶ, σὲ ποιὸν ἀπ' αὐτοὺς, τοὺς τόσο διάφορους
τύπους, ἡ γυναῖκα δὲ ζουγραφίζεται δυνατὰ κι ἀλη-
θινά; Γιὰ σάτυρες τοῦ ψευτοκόσμου τοῦ σαλονιοῦ
μὰς τὰ παρουσιάζει τὰ διηγήματά τῆς ἡ κ. Δεντρινουὺ,
μὰ ὅσο κι ἂν εἶναι σάτυρες, δὲν παύουνε νὰ εἶναι καί
πορτραῖτα ἀληθινὰ, φημισμένα ἀπὸ ἀληθινὸ καλλιτέ-
χνη. Καίτοι γνωστὸς μου ποῦ διαβάσει πολὺ καί
γράφει, γιὰ τὴν ὥρα, λίγο, μοῖλεγε πῶς τὰ σκίτσα
τῆς κ. Δεντρινουὺ μποροῦνε νὰ βοηθήσουν πολὺ ἕναν
καλοσυνείδητο δραματογράφον ποῦ θά θελήσει νὰνε-
βάσει ἀληθινὴ γυναῖκα ἀπάνου στὴ σκηνή. Μεγάλον
λόγον εἶπε ὁ φίλος μου, μὰ θαρρῶ δὲν εἶναι καί τόσο
ἄδικος ὁ ἐνθουσιασμός του.

Ἡ δική μου γνώμη εἶναι πῶς τὰ σκίτσα λίγο
νὰ τραβηχτοῦν—καί μποροῦνε νὰ τραβηχτοῦν τόσο
εὐκολο—γίνονται τέλεια διηγήματα, καί μὲ πλοκή δὲ
ὄση θέλεις, ἀφοῦ τὸ καθένα τους ἀπ' αὐτὰ σοῦ δό-
νει μοταχὰ τὴν ἀρχὴ μιανῆς σπαραχτικῆς ἱστορίας,
μιανῆς τραγωδίας οωστῆς, ἂν τὸ καλοξετάσεις, καί
πῶς ἡ κ. Δεντρινουὺ ἂ θελήσει καμιά μέρα ν' ἀπλώ-
σει τὴ δουλιὰ τῆς καί νὰ γράψῃ μυθιστόρημα, θάναί
ἡ πρώτη Ρωμιοπούλα ποῦ θά ζουγραφίσῃ πιστὰ
σὲ μυθιστόρημα τὴν ψυχὴ τῆς σύγχρονης Ἑλληνίδας.
Ἀξίζει στοὺς δλανθισμένους καί φημισμένους Κορ-
φούς, κοντὰ σὲ τὸς ἄλλα, κι αὐτὴ ἡ τιμὴ, νὰ γεν-
νήσουν τὴν πρώτη Ἑλληνίδα συγγραφέισσα.

*

Εἶπα πολλὰ—ἦ, σωστότερα, δὲν εἶπα τίποτα ἀπὸ
ὅσα μποροῦσα κ' ἔπρεπε νὰ πῶ—καί παύω. Ρή-
χοντας τώρα τὴν τελευταία ματιὰ στὰ καταμουντζου-
ρωμένα χερσόγραφα μου, ποῖν τὰ κίεσω στὸ φάκελ-
λο, βλέπω μὲ λύπη μου πῶς εἶχα δίκιο γράφοντας
παραπάνον δι' ὅλες οἱ Ἑλληνίδες, ἔξω ἀπὸ τὴν κ.
Δεντρινουὺ, γράφουμε ἀντρίκεια, ἀφοῦ κ' ἐγὼ, ὅσο
κι ἂν πάσκιω, δὲν τὰ κατάφερα στὸ γράμμα μου
αὐτὸ νὰ μείνω γυναῖκα, μὰ κατρακύλησα ἀκράτητα
στὴν ἀντρίκεια σοβαρότητα. Θεέ μου! Τί ἐλάττωμα
ἀνυπόφορο!..

Η ΑΡΟΔΑΦΝΟΥΣΑ

στὸ παρκαπνο;..

— Σώπα, παιδί μου, μουρμούρισεν ἡ μητέρα,
σώπα κι' ὅλα θά διορθωθῶνε.. ὅλα θά γείνουνε ὅ-
πως πρῶτα.. καί τέλειωσις ἔτσι κοιτάζοντας δα-
κρυμένη τὸν πατέρα ποῦ ἄπαθως ζακολούθαγε νὰ
διαβάσῃ.

Οἱ κλάψες μου σήκωσαν τ' ἀδέρφια μου στὸ πό-
δι· καί ζακριασμένα ἔτσι ἀπὸ τὸν ὕπν, ἦρθαν στὴν
τραπεζαρία, σταθήκανε πρῶτα στὴν πόρτα, κ' ὕστε-
ρα τρέξαν ἀπάνου στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας, κι'
ἀναβοήσανε σὲ κλάματα, βλέποντας ἐμὰς νὰ κλαῖμε.

— Κακόμοιρόν μου, εἶπε ἡ μητέρα ἀγκαλιάζον-
τάς τα.

Τότες εἶδα τὸν πατέρα ποῦ κρυφά, κάτου ἀπὸ
τὰ πυκνά του φρύδια, ἐκοίταξε τὴν μητέρα, ἀπὸ τὰ
δύο παιδιὰ, καί κούνησε τὸ κεφάλι. Ἄφησε στερνὰ
τὸ διάβασμα, σηκώθηκε, πῆρε τὸ καπέλον του.

— Ποῦ πᾶς τέτοιαν ὥρᾳ; εἶπε ροδισμένα ἡ μη-
τέρα.

— Ὅπου μὲ βγάλει ἡ μοίρα... ἀποκρίθηκε, γε-
λώνοντας τὸ γέλιο τοῦ, ποῦ μὰς ἐσκίζε στὰ δύο τὴν
καρδιά, ἕνα γέλιο παραξένον, ὅταν τρελλοῦ.

Τότε ἡ μητέρα ἀγκαλιάζοντας σφιχτότερα τὰ
δύο μου ἀδέρφια, σούρθηκε σιμά του, καί πέρνοντας
στὰ γόνατα τοῦ εἶπε μέσα σὲ σπαραγμὸ καί λα-

χτάρα·

— Λυπήσου ἐτοῦτα... πατέρα; εἶσαι... Δὲν
ἐρταῖς... πιστέψέ με... σοῦ ὀρκίζομαι σὲ δαῦτα...
Λυπήσου μας κἄνε ἐμὰς... Καί μένα ποῦ δὲν ἀμάρ-
τησα... Εἶμαι καθάρια ὅπως μὲ πιστεῖς τότες,
ὅπως μ' ἔθελες πάντα... Τί φταίω γὼ ὅταν μοιάζει;..
Τί νὰ κάμω γὼ ὅταν σὺ πέρασε μιὰ τέτοια ἰδέα;..
Λυπήσου τὰ παιδιὰ μας καί μὴ μὰς δυστυχεῖς
μονομιάς...

Σὲ τοῦτα τὰ λόγια ὁ πατέρας μου στάθηκε κον-
τὰ στὴν πόρτα, ἐσήκωσε ψηλά τὸ κεφάλι, κοίταξε
ὀλόγυρὰ του, κι' ἀνατίναξε τὰ μαλλιά του τρανάζον-
τας ὅταν ἔτι πίσω πάλι τὸ κεφάλι, καί καρφώνοντας
ἀπάνου στὴν μητέρα μου τὰ μάτια. Ἀπάνου τοῦ
ἦταν κρεμασμένες οἱ ψυχές μας, καί στὰ μάτια τοῦ
ἐπετούσαν τὰ ματια μας. Ἄχνα δὲν ἀκούγοταν
τώρα. Μόνον ἕνας κούφιος λυγρὸς τῆς μαννούλας.

— Θυμᾶσαι τότες, γύρισα βαρύτερος σὲ ἀρμα-
τωσιὰ καί στὸν ἀπάνου κόσμον ἀνίκητος, ἐμούγκρισε
τόρα μολὶς κρατώντας τὴν ἀντάρρα ποῦ κόχλαζε
μέσα του· καί σοῦ φερα στὰ στήθια, ζακολούθησε,
τὴ δόξα. Οὔτε τοῦ Χάρου ἡ δοξομάννα τὸν ὑγιό τῆς
προσδεχόμενῃ παρόμοια ἐχάρηκε ζωὴ. Χαίραμένη
καί τρισαγαπημένη. Δὲν εἶχα παρὰ φλόγα στὴν
ψυχὴ μου, καί σοῦ εἶπα, θές νὰ πιῆς τ' ἀκράτο

αἷμα ποῦ ξανάφτει; Πῆς ἕνα λόγο, νὰ τὸ χύσω σὲ
ἀσχημάκουπα νὰ πιῆς. Πῆς ἕνα λόγο νὰ τὴ σκερπί-
σω σὲ σπιθόβολον ἀστέρι γύρω στὴν ψυχὴ σου τὴν
καρδιά μου, νὰ ἐφραθῇς ἀτσαρχα, ὥς ποῦ νὰ σβύ-
σω δίνοντάς σου καί τὴ στερνὴ μου σπῖθα. Ὅ, τι
καλόχω στρατὰ νὰ περάσῃς σοῦ στρώσω, μονάχα
οὔτε τ' ἀγέρι νὰ μὴ γγίξῃ τὰ μαλλιά σου, οὔτε
τ' ἀγέρι, γιὰτὶ ἐγὼ σὲ διαφεντεύω ὥς μὲ τὴν κα-
τουγῇ...

Κι' ἀντηχοῦσε ἡ φωνὴ του στὴ νύχτα τὴν τρο-
μερὴ, καί κατέβαινε στὴν τρομασμένη μας ψυχούλα
ὡς ἂν ξαναμῆνε δίκιο σπαθί. Καί ξανάμπε πάλι
σὲ λίγο, ὅταν τώρ τὰ μάτια τοῦ μοῦ ὀκνῆκε πῶς
ἐσπῖθιζαν, πῶς ἐλαμνίριζαν.

— Δὲ σὲ λιμπίζουμε, σοῦ εἶπα τότες, τὰ νεύ-
τα, μὰ σὲ κερνάει ἡ ὄψη μου ὅ, τι στὰ σπλάχνα μου
ἀναβράζει, καί δρόμει μου σὲς φλέβες. Κατέχω ἕνα
κρυφὸ σκοπό, ποῦ ἐσύ, κυρά, τ' ἀπόκρυφα θάκούσης.
Ἄ, δὲν εἶμαι νιός! Καρτέρω με καί ἰδὲς με!

Καί γέλασε πάλι τὸ ἀτέλειωτό του γέλιο, ποῦ
λεγεσ καί τρεμούλιαζε τὸ δῶμα, πῶς ξυπνήσανε οἱ
παπούληδες μας καί μὰς περιγελαγαν, καί ἐκράζαν
γελώντας μέσα στὴ νύχτα.

Ἡ μητέρα τώρα στὰ λόγια τοῦ ἐτοῦτα ἐμάν-
τευε τὸ χαλασμὸ ποῦ ἐμηνυότανε, κ' ἔτρεμε ὀλό-